

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

Τρέχει, εἶδομεν Κύριοι, ὁ ἄνθρωπος· καὶ τρέχει ἀπαύστως ἀσθμαίνων. Ἀλλὰ διατί; πῶς καὶ πού;

Πίστις στερεὰ καὶ ἀκράδαντος, καθολικὴ ἐφ' ἅπασαν τὴν ἀνθρωπότητα καταδείκνυσι καὶ κατακυροῖ ἀναμφιλέκτως τὴν οὐρανίαν τοῦ ἀνθρώπου καταγωγὴν. Ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθεν ὁ ἄνθρωπος καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπάγει. Αὐτὸς ἐστὶν ἡ ἀρχὴ, ἀφ' ἧς ὀρμάται. Αὐτὸς ἐστὶ τὸ τέρμα, πρὸς ὃ φέρεται. Οὗτος ἐστὶν ὁ ἀνέσπερος Φάρος, ὃν τηλεσκοπῶν ἀπὸ τῶν χαμαὶ, μετεωρίζεται διὰ δοκιμασιῶν καὶ ἀγώνων ἵνα τῷ προσπελάσῃ, καὶ οὕτως ἀπολαύσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ αἰωνίως τῆς ἀδύτου Αὐτοῦ καὶ ζωογόνου φρυκτωρίας. Ἰδοὺ ὁ σκοπὸς, ἰδοὺ τὸ σημεῖον, οὗτινος προώριστα ἵνα εὐστοχήσῃ ὁ ἄνθρωπος.

Ἀλλ' ἡ τοιαύτη βουλή τοῦ Ὑψίστου διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐμελλε πάντως ἵνα περιθωρακίσῃ αὐτὸν καὶ ἐφοδιάσῃ ἀποχρώντως καὶ διὰ πάντων ἐκείνων τῶν μέσων, ἅτινα ἠδύναντο ἵνα ὀδηγήσωσιν αὐτὸν αἰσίως εἰς τὸν πρὸς ὃν ὕρον· διότι ἄλλως, ὁ ἄνθρωπος, ὥς ὃν πεπερασμένον καὶ ἐνδεχόμενον, οὐδέποτε ἠδύνατο ἵνα ἐπινοήσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ μέσα τοιαῦτα, δι' ὧν νὰ φθάσῃ εἰς ὃ,τι ὑπέρκειται ἀπείρως τῆς φύσεως αὐτοῦ, καὶ τοῦ ὁποίου οὔτε κἀν ἐλαχίστην ἐννοίαν ἤθελεν ἀφ' ἑαυτοῦ σχηματίσει διὰ τὸ ἀπείρως διάφορον. Αὐτὸς ἄρα ὁ Πλάστης αὐτοῦ, αὐτὸς ἐν τῇ ἀπείρῳ Αὐτοῦ σοφίᾳ ἐχορήγησεν αὐτῷ καὶ τὸ ἀναγκαϊότατον ἐκεῖνο μέσον τῆς πρὸς Αὐτὸν προσσελεύσεως. Αὐτὸς ἔπηξε τὸ ἀχειρότευκτον ὄχημα τῆς πρὸς Αὐτὸν ἀναβάσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐποχοῦμενος ἐν αὐτῷ ὑποχρεοῦται ἵνα ἱκανοποιήσῃ τὴν ὑψηλὴν τοῦ παναγάθου αὐτοῦ Δημιουργοῦ θέλησιν. Τί δὲ τὸ πολυθρύλλητον τοῦτο καὶ θεότευκτον μέσον; Ἡ φύσις, ἣν ἔδωκεν αὐ-

τῷ καὶ εἰς ἣν τῷ ἐπέταξεν ὅπως ἀπαρχράπτως ὑπακούῃ ὡς πλάσμα πειθήνιον, ποιούμενος τὴν προσήκουσαν καὶ τελεσφόρον ἐκάστου τῶν στοιχείων αὐτῆς χρῆσιν. Ὅτι δὲ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις κηρύττει τρανώτατα τὸν οὐράνιον τοῦ ἀνθρώπου προορισμὸν, τοῦτο ἀποδείκνυσι πᾶσα λεπτομερὴς καὶ ἀκριβὴς αὐτῆς ἀνάλυσις.

Ἡ Γνώσις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐπιτυγχάνεται διττῶς, ψυχολογικῶς καὶ ἱστορικῶς· διότι, ὅ,τι κέκμηται ἐμφύτως τὸ ἄτομον, τοῦτο φέρει ἀναποδράστως καὶ τὸ γένος τὸ ἐξ ἁτόμων συνιστάμενον· ὥστε ὁποία ἐστὶν οὐσιωδῶς ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου, τοιαύτη δείκνυται καὶ ἡ φύσις ἀπάσης τῆς ἀνθρωπότητος, διατρανουμένη διὰ τῶν ἐξωτερικῶν συμβόλων, ἅτινα κατὰ πάντα χρόνον καὶ χώρον ἐγένοντο οἱ ἀψευδέστατοι αὐτῆς μάρτυρες καὶ κήρυκες. Μία καὶ ἡ αὐτῇ ἀπάσης τῆς ἀνθρωπότητος ἡ φύσις, εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ σκοπὸς αὐτῆς καὶ τὸ μέλλον. Ὅ,τι θηρεύει τὸ ἄτομον, τοῦτο ἐπιδιώκει τὸ ἔθνος, τοῦτο ἡ ἀνθρωπότης. — Ἀλλ' ὁποία τις ἐστὶν ἡ φύσις αὕτη;

Πρὶν ἢ ἀνοίξωμεν τὴν κιβωτὸν τῆς παγκοσμίου ἱστορίας πρὸς διάγνωσιν τῆς ἡμετέρας φύσεως, κατέλθωμεν πρῶτον εἰς τὰ μύχια τῆς ἀτομικῆς συνειδήσεως Μέγαρχα. Ἐκεῖ, ναι, ἐκεῖ καθορίζεται ἀνεξίτηλως ἐγκεχαρραγμένη ἡ ὑψηλὴ τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν ἄνθρωπον ἀπόφασις καὶ ὁ πρὸς τὸ ἀκρότατον τῶν ἀγαθῶν προορισμὸς αὐτοῦ.

Ὅτε ὁ λυρικὸς ψάλτης Πίνδαρος ἔπλεκε τῷ πυθιονικῇ αὐτοῦ Ἀρκεσίλῃ τῷ Κυρηναίῳ στεφάνους ὠδῶν καὶ ἀσμάτων, προβαλλόμενος αὐτῷ αἰνιγματωδῶς ὑποθήκας σωτηριώδεις εἶπε· « Γ ν ὦ θ ι ν υ ν τ ἄ ν Ο ἰ δ ι π ὅ δ α σ ο φ ί α ν. » (α) Τίς ἐστὶν αὕτη ἡ παραδειγματικὴ τοῦ Οἰδίποδος σοφία; Ὁ ἀγὼν καὶ αἱ δοκιμασίαι, ἡ πολύμοχθος πείρα, ἡ φιλομάθεια καὶ ἡ ἀθλητικὴ ἔρσηνα. Πῶς ἔλυσεν ὁ Οἰδίπους τὸ αἰνίγμα τῆς

Σφιγγός; Πῶς διέσχισε τὰ ἀδιάτρητα τοῦ ἀλληγορικοῦ ἐκείνου θηρὸς σπλάγχνα; ἢ Μάθημα πικρὸν μὲν διὰ τὸν ἄνθρωπον πλὴν σωτήριον! Ἀγῶνες ἀπαιτοῦνται καὶ πάλη ἐνδεδλεγῆς μετὰ παθημάτων, ἐάν τις ἐπιθυμῇ δρέψασθαι τὸν στέφανον τῆς νίκης ἐν τῷ σταδίῳ τῶν γνώσεων καὶ τῆς προόδου. Ἐνόσω ἡ ψυχὴ δὲν δοκιμάσῃ ἐν τῷ χωνευτηρίῳ τῆς καρτερίας τὴν καυστικότητα τοῦ καθαριστικοῦ τούτου πυρὸς, μένει νεκρά, ἀδρανὴς καὶ ἐσκοτισμένη. Τὸ πάθημα φέρει τὸ μάθημα. Πάλη ἐστὶν ἅπας ὁ βίος ἡμῶν.

Ἀλλὰ τί τὸ κινεῖν ἡμᾶς εἰς αὐτήν; Τίς ἐστὶν ἡ δύναμις ἐκείνη, ἥτις δίδωσιν ἡμῖν τὴν πρώτην ὠθησιν εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῆς ἀληθείας; Τὸ Αἴσθημα. Ἰδοὺ τὸ πρῶτον τῆς φύσεως ἡμῶν στοιχείον, τὸ προσδοκοιοῦν ἡμᾶς εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς τελειότητος. Αὐτὸ εἶναι ὁ θεῖος ἐκεῖνος μαγνήτης, ὅστις μετοχτετεύων ἀστραπηδὸν τὸν κλονισμὸν τοῦ ἀρχικοῦ καὶ πρωτογόνου ἡλεκτρισμοῦ εἰσάγει ἡμᾶς ἐξ ἐφόδου εἰς τὸ στάδιον τῆς ἠθικῆς ἐνεργείας. Μόλις, ὡς ὀργανικὴ τις χορδὴ, δονεῖται, οὐκ οἶδ' ὅπως, καὶ ἀμέσως ἡ ζωὴ ἀποκαλύπτεται· ἡ ψυχὴ ἀκαριαίως ἀναπτεροῦται· ἡ καρδία ὑπερφιάλως οὕτως εἰπεῖν, ἐκχειρίζεται· τὸ μέτωπον ἐξογκοῦται, καὶ ἡ νεότης σφριγῶσα τρέχει ἐκεῖ, ὅπου εἶναι προσωρισμένη. Τὸ αἶσθημα παιδαγωγεῖ τὴν νεανικὴν ἡμῶν ἡλικίαν. Αὐτὸ συντηρεῖ καὶ προασπίζει τὴν ἀνθρωπίνην ὀντότητα. Αὐτὸ τίθησι τοὺς θεμελίους λίθους τῆς κοινωνικῆς συμπολιτείας. Αὐτὸ ἐστὶν ἡ ἀσθετος ἐκείνη δᾶς, ἥτις φλέγουσα τὴν καρδίαν ἐκάστου, συνίστησι ὀνηνεκὴ καὶ ἀδιάλειπτον κοινωνίαν μεταξὺ τοῦ Δημιουργοῦ καὶ τῶν λογικῶν αὐτοῦ πλάσμάτων.

Ὁ Ἔρως, τὸ πολύτιμον τοῦτο τοῦ οὐρανοῦ δῶρον, ἐστὶν ὁ πρῶτος ἐμβατήριος παιᾶν, ὅστις ἐνθουσιᾷ καὶ δαιμονίζει ἐνστιγματικῶς τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἐν ᾧ διακυβεύεται ἡ Αἰωνιότης καὶ ἡ Ἀλήθεια. Ὁ Ἡσίοδος ἐν τῇ Θεογονίᾳ αὐτοῦ θεωρεῖ τὸν Ἔρωτα ὡς

ἀρχικὸν συστατικὸν τῆς ὑπάρξεως τοῦ Κόσμου. (α)

« Ἦτοι μὲν πρῶτις χάος, λέγει, γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
 « Γαί' εὐρύστερνος, πάντων ἔδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
 « (Ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφέντος Ὀλύμπου)
 « Τάρταρά τ' ἡρένετα μυγῶ χθονὸς εὐρυδείης,
 « Ἡδ' Ἔρως, ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι,
 « Λυσιμέλῃς, πάντων τε θεῶν πάντων τ' ἀνθρώπων
 « Δάμναται ἐν στήθεσσι νέον καὶ ἐπιφρονα βουλὴν. »

Ὁ Παρμενίδης ἀποκαλεῖ αὐτὸν πρῶτον στον πάντων τῶν θεῶν. Ὁ δὲ δαιμόσιος Πλάτων ἐν τῷ Συμposium θεωρεῖ αὐτὸν τὸν ἀρχαιότατον πάντων καὶ ἀξιότιμον παρὰ πᾶσι θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις, λέγων·
 « . . . Ὅτι μέγας θεὸς εἴη ὁ Ἔρως καὶ θαυμαστός ἐν ἀνθρώποις τε καὶ θεοῖς, πολυλαχὴ μὲν καὶ ἄλλη, οὐχ ἥκιστα δὲ κατὰ τὴν γένεσιν. Τὸ γὰρ ἐν τοῖς πρεσβύτατον εἶναι τῶν θεῶν τίμιον, ἢ δ' ὅς τε κμήριον δὲ τούτου γονὴς γὰρ Ἔρωτος οὐτ' εἰσὶν οὔτε λέγονται ὑπ' οὐδενὸς οὔτε ἰδιώτου οὔτε ποιητοῦ. »

Οὔτε ἡ εὐκλεία τῶν προγόνων, προστίθησιν ὁ αὐτὸς, οὔτε ἡ δόξα, οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε ὅ,τι μέγα εἶπη τις, δύναται ἵνα ἐμπνεύσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ἀρετὴν. Ὁ Ἔρως ἀνοίγει τὸ στάδιον τοῦ πρὸς τὸ ἀγαθὸν συναγωνισμοῦ. Ὁ Ἔρως ἀναδείκνυσιν τοὺς ἥρωας, τοὺς θιασώτας καὶ λάτρεις τῆς οὐρανίου Ἀφροδίτης. Ὁ Ἔρως ἀτρόμητος τρέχει εἰς τὸν θάνατον ἵνα ἱκανοποιηθῇ ἀπέναντι τοῦ ἀντικειμένου τῶν πόθων του. Ὁ Ἔρως ἐστὶν ἡ ἀφετηρία τῆς Ἐπιστήμης. Ὁ Ἔρως, ἐνὶ λόγῳ, ἐστὶν ὁ ἠθικὸς Τυρταῖος τῆς κατὰ γῆς πλάνης πάλης τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ μόνος ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ; Ὀχι, ὅχι. Ὁ Ἔρως ἔχει σύντροφον ἀναπόσπαστον τὴν λύπην.

Πόσον μὲ ταράττει καὶ πόσον μὲ θλίβει τὸ ἀκατανόητον τοῦτο τῆς λύπης μυστήριον! Πολλὰ ἀγνοῶ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον·

πολλά αἰνιγματώδη προβλήματα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου πρόκεινται. Πολλὰ ὑφίσταται ἡ τοῦ εἰδέναι περιέργεια ἀπέναντι τῶν μυστηρίων τῆς φύσεως· ἀλλ' ὅλα ταῦτα μόνον τὸ πνεῦμά μου ἀνησυχοῦσι, μόνον αὐτὸ συγγέουσι· τὸ δὲ μυστήριον τῆς λύπης ὅλον τὸν ἐν ἐμοὶ ἄνθρωπον τυραννεῖ καὶ πιέζει. Διατί μόνος ἐγὼ, μεταξὺ πάντων τῶν δημιουργημάτων, μόνος ἐγὼ νὰ κλαίω καὶ νὰ στεναζῶ ἀκαταπαύστως;

Ὅτε ἤμην νεώτερος καὶ ἐστερούμην εἰσέτι καὶ αὐτῆς τῆς ἐλαχίστης καὶ ἐπιπολαίου τοῦ κόσμου πείρας, ἐτρεφόμεν ὑπὸ τινος ματαίας ὅλως καὶ χιμαϊρικῆς ιδέας, φρονῶν ὅτι τὸ αἶσθημα τῆς λύπης εἶναι συμβεβηκός τι παροδικόν, ὕπερ ὁ χρόνος καὶ ὁ πολιτισμὸς ἀμβλύνοντες βαθυηδόν, θέλουσιν ἐπὶ τέλους καταργήσει καὶ ἐξοντώσει. Ὅσον αἱ Ἐπιστῆμαι θέλουσι προοδεύει, ἡλιπίζον, τοσούτω μᾶλλον αὐτὴ θέλει τείνει εἰς τὸν ἀφανισμόν της. Καθόσον αἱ κοινωνίαι κανονίζονται καὶ τελειοποιοῦνται, καὶ αὐτὴ θέλει ἀφίστασθαι τοῦ κόσμου καὶ ἀφορίζεσθαι τῆς γῆς ταύτης. Ἀλλὰ πλάνη! Σκληρῶς ἐδιδάχθην ὅτι τὸ αἶσθημα τῆς λύπης ἐστὶν εἰς τῶν ἱερῶν καὶ ἀπαρabiάστων τῆς ζωῆς ἡμῶν νόμων. Παρακολουθεῖ πάντοτε καὶ συμβαδίζει μετὰ τοῦ Ἑρωτος. Ὅσον οὗτος ἰσχυρὸς, τοσοῦτον αὐτὴ βαρεῖα καὶ δυσφόρητος. Ὅσον ἐκείνος ἀξιότιμος καὶ ὑψιπέτης, τοσοῦτον αὐτὴ σπαραξικάρδιος καὶ διαβρωτικῇ. Ἀλλὰ θεῖα καὶ αὐτὴ, θεόδοτον καὶ τοῦτο τὸ αἶσθημα, ἀναγκαῖον, σωτήριον· εὐεργέτημα μέγα διὰ τὸν ἄνθρωπον· διδάσκαλος καὶ τοῦτο τῆς πρὸς τὴν Ἀλήθειαν τοῦ ἀνθρώπου πορείας. Χαῖρε ἄνθρωπε, διότι κλαίεις· κλαῖε διὰ νὰ χαίρης. Ἀλλὰ διατί;

Ἀδράνειαν ἐσχάτην καὶ ἀσθένειαν ψυχῆς ὑπεύθυνον δεικνύει ὁ φόβος τῆς λύπης καὶ τὸ πρὸς αὐτὴν μῖσος. Ἡ λύπη, Κύριοι, εἶναι αἶσθημα ἀναπτυσσόμενον συνεπείᾳ τῶν προσκομμάτων, ἅτινα κατὰ πᾶν βῆμα παρυσιάζονται, ἀναστέλλοντα τὴν ἀνάπτυξιν καὶ πλήρη τελειοποίησιν, εἰς τὴν ὁποίαν

(TOM. A.)

φύσει τείνει ὁ ἄνθρωπος. Ἐὰν αἱ φυσικαὶ ἡμῶν δυνάμεις ἦσαν εἰς πλήρη ἀρμονίαν καὶ ἐπετύγχανεν ἐκάστη ἀπὸνως τοῦ ὁρισμένου αὐτῇ ἀντικειμένου, οὐδεμία πρόσδος ἤθελεν εἶσθαι εἰς ἡμᾶς ἐφικτὴ, οὐδεμία ἀνάπτυξις, οὐδεὶς καταρτισμὸς· διότι οὐδεμία ὕβρις μεγαλητέρα ταύτης ἤθελεν ὑπάρχει διὰ τὴν θεῖαν Δικαιοσύνην, νὰ βραβεύηται διὰ τοῦ ἀκροτάτου τῶν ἀγαθῶν ἐκεῖνος, ὅστις οὐδεμίαν δοκιμασίαν δι' αὐτὸ ὑπέστη, οὐδόλως ὑπὲρ αὐτοῦ ἡγωνισάτο, οὐδὲν πρόσκομμα ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπερπῆδησεν. Τότε τὸ ἀγαθὸν ἤθελεν εἶσθαι δι' αὐτὸν ὡς μὴ ὃν ἀγαθόν, ἐπειδὴ ἤθελεν ἐπιτύχει ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου οὐδέποτε ἡσθάνθη τὴν ἀξίαν διὰ τῆς ὑπομονῆς, οὐδέποτε ἐστενάξε διὰ τὴν ἐπίτευσιν. Καὶ τίς τότε ὁ λόγος τῆς τοιαύτης εὐδαιμονίας τοῦ πεπερασμένου ὄντος; Μόνη ἡ ἀγαθότης τοῦ δημιουργοῦ παραγκωνίζουσα τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἀκρωτηριάζουσα τὴν τελειότητα ἐκείνου τοῦ Ἀπείρου καὶ ἀναλλοιώτου ὄντος. Τοσούτω μᾶλλον ἦτο ἀδύνατον ἵνα ὑπάρξῃ ἀντιμισθία ἄνευ δοκιμασίας, ὅσην δοκιμασία ἄνευ ἀντιμισθίας· ὥστε ἡ ἐνταῦθα δοκιμασία, καθιερωμένη ὑπὸ τῆς θεῆς Δικαιοσύνης, ἐγγυᾶται δι' αὐτῆς ἐκείνης ὁμοίως τὴν ἀλλαχού ἀντιμισθίαν. Ἐδῶ λοιπὸν πόνοι, ἀγῶνες, στεναγμοί, δάκρυα, θάνατος. Ἐκεῖ τρυφή, ἀνάπαυσις, χαρὰ, Αἰωνιότης. Ἐδῶ Θεὸς ἀγωνοθέτης, ἐκεῖ Θεὸς ἀθλοθέτης. Ἐδῶ ἄνθρωπος στρατιώτης· ἐκεῖ ἄνθρωπος στεφανίτης. Χαῖρε λοιπὸν ψυχὴ διότι κλαίεις· κλαῖε διὰ νὰ χαίρης. Σεβᾶσθητι τὸ ἱερὸν τοῦτο αἶσθημα, ὕπερ μετὰ τοῦ Ἑρωτος σοὶ ἀνοίγει τὰς πρὸς τὴν Αἰωνιότητα τρίβους.

Ἴδου ἐν γένει τὸ πρῶτον τῆς φύσεως ἡμῶν στοιχεῖον, τὸ Αἶσθημα. Ἀλλ' ἀρκεῖ τοῦτο μόνον;

Ὅσον ἀναγκαῖον καί τιμαλφές δύναται ἵνα θεωρηθῇ τὸ αἶσθημα, τοσοῦτον ἀπ' ἐναντίας ἐπουσιῶδες καὶ ἐπιβλαβές ἤθελεν ἀποβῇ ἂν ἐδίδετο εἰς τὸν ἄνθρωπον ἄνευ τινὸς ὁδηγοῦ καὶ πηδαλιούχου. Τὸ αἶσθημα αὐτὸ

καθ' ἑαυτὸ ἐξεταζόμενον ἐστὶ τυφλὸν καὶ ἄσφατον, εἰς παντοίας μεταβολὰς καὶ ἀλλοιώσεις ὑποκείμενον. Καὶ πρῶτον μὲν παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις δὲν ὑπάρχει κατὰ τὸν αὐτὸν βαθμὸν τῆς ἐντάσεως καὶ τῆς δραστηριότητος. Προσέτι, ἄγνοεὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἐνεργείας του. Ὑπόκειται εἰς τὴν ἐπήρειαν τῆς κράσεως, τοῦ κλίματος, τοῦ φύλου, τῆς ἀνατροφῆς, τοῦ χρόνου καὶ πολλῶν ἄλλων περιστάσεων τυχαίων. Πολλάκις στρηνιῶν, ὡς ἵππος ἀφηνιάζων, καθίσταται παραίτιον ὀλεθρίων δυστυχημάτων καὶ συμφορῶν. Πολλάκις χαλαρὸν γενόμενον ἀναστέλλει τὴν πρόοδον. Τρέχει μὴ εἰδὸς οὔτε ποῦ τρέχει οὔτε διατί τρέχει. Ὁ ἄνθρωπος δι' αὐτοῦ καθίσταται ὄργανόν τι παθητικόν, μηχανή τις αὐτομάτως κινουμένη, ἥτις ὑποχωρεῖ ἀναποδράστως εἰς τὴν παρασύρουσαν αὐτὴν δύναμιν.

Μία τοιαύτῃ κατάστασις, ὡς πᾶς τις ἐννοεῖ, ἤθελεν εἶσθαι καταστρεπτικὴ διὰ τὸν ἄνθρωπον· διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἤθελεν εἶσθαι βεβουλισμένος εἰς ἐσχάτην ἄγνοιαν τοῦ σκοποῦ πρὸς ὃν φέρεται, ἀφ' ἑτέρου ἤθελεν ὑπόκεισθαι εἰς τοὺς καταναγκαστικούς τοῦ φатаλισμοῦ νόμους, ἀπόκληρος πάσης ἐλπίδος μισθαποδοσίας καὶ αἰωνιότητος. Καὶ τότε, ἐκεῖνο, ὅπερ κατεδείχθη ὁ παιδαγωγὸς τῆς παιδικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἡλικίας, ὁ πρόδρομος τῆς μελλούσης αὐτοῦ μακαριότητος, ἤθελε καταστήσει αὐτὸν ἐλευθέρον παρανόημα σκληρᾶς τινος εἰμαρμένης, ὑβρίζον συνάμα καὶ αὐτὴν τὴν Πρόνοιαν ὡς ἄδικον καὶ ἄλογον. Ἐν τούτοις, πολλοὶ τῶν φιλοσόφων ἀπὸ τῆς Κυρηναϊκῆς Σχολῆς μέχρι τῆς τοῦ Κονδιλιάκ ἀπεπειράθησαν ἀσυστόλως ἵνα ἀναγορεύσωσι τὸ ἄσφατον τοῦτο καὶ ἀτομικόν, οὕτως εἰπεῖν, τῆς φύσεως ἡμῖν στοιχεῖον ὡς τὸν ἡθικὸν καὶ καθολικὸν ὁδηγὸν τῆς ἀνθρωπότητος, καθιστῶντες οὕτω τὸν ἄνθρωπον ἔρμαιον τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου. Ἄλλ' ἐῴμεν αὐτοὺς χαίρειν. Ἀνάγκη ἰσχυρὰ ἀπῆται ὅπως ὁ ἀνθρώπος πρὸς τῷ αἰσθηματικῇ λάβῃ παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ καὶ ἑτερόν τι

στοιχεῖον ὑπερκείμενον ἐκείνου καὶ δυνάμενον ἵνα καθοδηγῇ καὶ κανονίξῃ ἐκεῖνο συμφῶνως τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ὕψηλου τοῦ ἀνθρώπου προορισμοῦ. Ἐνὶ λόγῳ, τὸ αἶσθημα εἶχεν ἀνάγκην νόμου τινος καθολικοῦ καὶ ἀμεταθέτου, ἀνεξαρτήτου τῆς ἐπηρείας τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου, ποδηγετοῦντος αὐτὸ καὶ κυβερνῶντος. Ὁ νόμος οὗτος ἐστὶν ὁ ὀρθὸς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ λόγος, ἡ ἰδέα τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς Δικαιοσύνης.

(ἀκολουθεῖ.)

Ἰωάννης Ἀριστοκλῆς.

ΟΙ ΦΥΣΙΟΔΙΦΑΙ ΚΑΙ Η ΑΘΕΙΑ.

Πολλοὺς πολλάκις ἠκούσαμεν λέγοντας ὅτι οἱ περὶ τὰς Φυσικὰς Ἐπιστήμας καταγινόμενοι καθίστανται Ἀθεοὶ. Ἡ γνώμη αὕτη εἶναι τόσῳ ἀληθής, ὅσῳ καὶ ἡ ὡς ἀπὸ τρίτου ἀπονεινομένη χρησιμοὶ τοῦ ἀθλήου ἐκείνου Φαλμεράυερ. . . (ὑπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ!) Ἀλλὰ πόθεν ἐπήγαγεν; Καθ' ἡμᾶς ἐκ τριῶν τινῶν: Πρῶτον· ὁ κοινὸς λαὸς συγχέων τὰς πρόλήψεις αὐτοῦ καὶ τὰς διδασκαλίας μετὰ τῶν θρησκευτικῶν δογμάτων, πιστεύων εἰς τὴν ὑπαρξίν τῶν Βρυκολάκων, τῶν δραμάτων, τῶν ἐξωτικῶν καὶ τῶν τοιούτων, ἀπαράλλακτα ὅπως πιστεύει εἰς τὴν τῶν ἀγγέλων καὶ ἁγίων, καὶ βλέπων ὅτι οἱ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἰδίως σπουδάζοντες δὲν πιστεύουσιν εἰς αὐτὰ, ῥίπτει κατὰ τῆς κεφαλῆς των ὡς τρομερὰν ἀρὰν τὸ ὄνομα « ἄθεος! » Δεύτερον, βλέπων ὅτι οἱ ἱατροὶ, κηδόμενοι τῆς ζωῆς τοῦ ἀσθενοῦς, ἀγανακτοῦσι βλέποντες αὐτὸν καὶ τοὺς